

ROGALAND
FYLKESKOMMUNE

Handlingsprogram 2012–2013

for
Regionalplan for næringsutvikling
Regionalplan for landbruk
Regionalplan for energi og klima

06/01/12

Innhold

INNLEDNING	3
1. INNOVASJON OG INNOVASJONSSTRUKTUR	5
2. REKRUTTERING OG KOMPETANSE	11
3. INTERNASJONALISERING	16
4. NATURRESSURSER	19
5. INFRASTRUKTUR	24
6. OVERSIKT OVER AKTUELLE FINANSIERINGSKILDER	25
6.1 Finansieringskilder	25
6.2 Føringer for landbruksrettede midler	26
FORKORTELSER	28

Innledning

I juni 2011 vedtok fylkestinget Regionalplan for næringsutvikling og Regionalplan for landbruk. Regionalplan for energi og klima ble vedtatt i februar 2010. Dette handlingsprogrammet er felles for alle tre regionalplanene (for Regionalplan for energi og klima kun den delen som gjelder næringsutvikling). Handlingsprogrammet er førende for virksomheten til Rogaland fylkeskommune, Innovasjon Norge Rogaland og Fylkesmannen i Rogaland, kommunene og andre utvalgte aktører de neste to årene. I arbeidet med handlingsprogrammet er det derfor etablert dialog med disse aktørene.

Handlingsprogrammet er bygget opp etter strukturen i Regionalplan for næring med driverne innovasjon og innovasjonsstruktur, rekruttering og kompetanse, internasjonalisering, naturressurser og infrastruktur. Det er første gang det utformes et felles handlingsprogram for flere regionalplaner. Arbeidet med et felles handlingsprogram har båret preg av nybrottsarbeid og arbeid på tvers av sektorer og roller. Diagrammet viser hvordan handlingsprogrammet er tenkt som et redskap for flere.

Det understrekes at handlingsprogrammet er rettet mot områder fylkeskommunen og andre offentlige virkemiddelaktører kan påvirke og der tiltak fra det offentlige vil ha utløsende effekt. Derfor er for eksempel olje- og gassnæringen ikke vektlagt, selv om dette er en svært viktig

næring i Rogaland. Under driveren infrastruktur er utfordringer innen samferdsel ikke tatt opp. Her vises det til oppdaterte planer og løpende aktiviteter innen området.

Innovasjon Norge Rogaland forvalter hvert år midler til næringsutvikling på oppdrag fra Rogaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Rogaland. Detaljerte føringer for bruken av midlene gis i egne oppdragsbrev. Innovasjon Norge Rogaland følger dessuten nasjonale føringer og retningslinjer der regionale føringer for virkemiddelbruken også legges til grunn.

I kapittel 6 er det vist en oversikt over aktuelle finansieringskilder og redegjort kort for føringer fra nasjonale programmer som er særskilt innrettet mot landbruk og bygdene. Dette gjelder også særskilte statlige midler øremerket til kompetanse, rekruttering og likestilling i landbruket. Føringer for bedriftsrettede midler i landbruket er også gjengitt.

1. Innovasjon og innovasjonsstruktur

For å oppnå målene i regionalplan for næringsutvikling som handler om innovasjon og innovasjonsstruktur, er det mange aktører som må bidra. Fylkeskommunen leder et partnerskap for næringsutvikling, og aktørene i dette partnerskapet er sentrale i arbeidet med å tilrettelegge for innovasjon. Aktørene er foruten fylkeskommunen Innovasjon Norge Rogaland, Fylkesmannen i Rogaland, regionrådene, NHO, LO, UiS og Høgskolen Stord/Haugesund. I tillegg er Ipark og inkubatorene, næringshagene, bedriftene, nettverksorganisasjonene og andre FoU-institusjoner viktige aktører i dette arbeidet.

Innovasjon Norge Rogaland bidrar til nyskaping i næringslivet, bedriftsutvikling i distriktene og vekst i konkurransedyktige norske bedrifter. Innovasjon Norge er en internasjonal organisasjon som er representert i mer enn 30 land. Fylkeskommunene i Norge eier 49 % av Innovasjon Norge og har et aktivt eierskap. Innovasjon Norge Rogaland kan gi råd og finansiell støtte i form av tilskudd og lån til bedrifter som er nyskapende og har potensial for vekst.

Fylkeskommunens fremste virkemiddel for å stimulere til innovasjon i næringslivet, er forskningsrådsprogrammet VRI (Virkemidler for regional FoU og innovasjon). Dette programmet skal fremme forskningsbasert innovasjon i regionen og tilpasses næringslivet i fylket. I Rogaland har VRI satset på innovasjon i fire næringsklynger for perioden 2011–2013: mat, maritim sektor, energi og helse. Handlingsprogrammet er likevel ikke begrenset til disse næringene, men for disse eksisterer det allerede tiltak og virkemidler som kan bidra til å realisere strategiene.

Mål for 2020:
Næringslivet i Rogaland skal kjennetegnes av en høy grad av kreativitet, innovasjon og nyskaping. Virkemiddelapparatet skal være smidig og effektivt og legge til rette for høy innovasjonsgrad i næringslivet gjennom tjenester og virkemidler.

Landbruket står overfor utfordringer som krever nyskaping og innovasjon både når det gjelder driftsapparatet, produksjon, produktmangfold, produksjonsformer og aspekter knyttet til klima og miljø. Målet om økt økologisk produksjon krever også nytenking og gode rammebetingelser.

I regionalplan for energi og klima er det satt et mål om utbygging av 0,1 TWh fornybar kraftproduksjon fra umoden teknologi innen 2020. Dette omfatter blant annet offshore vindkraft. Når det gjelder produksjon og distribusjon av biogass er det i planen framsatt et mål om utbygging av 0,35 TWh biogass i Rogaland innen 2020. For å nå disse målene må vi tenke nytt og legge forholdene til rette for realisering av innovative løsninger.

Reiselivsnæringen har vært og vil fortsatt være en viktig næring i Rogaland. Det vil i perioden utarbeides en ny strategisk plan for dette området.

1.1 Strategi: En åpen innovasjonsstruktur som stimulerer til samarbeid mellom ulike typer aktører			
NÆRING	Tiltak (jf. næringsplanen)	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	1.1.1 Økt samarbeid mellom næringsliv, FoU-miljø og kapital.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ VRI kompetansemeglere jobber aktivt for å koble bedrifter og FoU-miljø. ▪ Virkemidlene i VRI – spesielt forprosjekt, dialogkonferanser og personmobilitet. ▪ Innovasjon Norges virkemidler som IFU/OFU brukes aktivt. ▪ Bidra til større bruk av SkatteFUNN. 	RFK, IN
	1.1.2 Økt samarbeid mellom store og små bedrifter.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Programmer som IFU/OFU, VRI, Arena og NCE legger til rette for samarbeid mellom alle typer bedrifter innen samme næring. 	RFK, IN
	1.1.3 Stimulere arenaer for innovasjon og erfaringsutveksling både innen og mellom næringer.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ VRIs virkemidler dialogkonferanser, utviklingsringer og erfaringsutveksling vil bli brukt for å skape arenaer for innovasjon og erfaringsoverføring. ▪ Diverse programmer Innovasjon Norge. 	RFK, IN

	1.1.4 Stimulere til kompetanse- og teknologioverføring mellom ulike næringer.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kompetanse- og teknologioverføring oppnås gjennom blant annet VRIs virkemidler teknologioverføring, erfaringsutveksling og personmobilitet. 	RFK
	1.1.5 Utvikle innovasjonsstrukturer og virkemidler på områder der Rogaland har et særlig fortrinn.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Videreutvikle etablerer- og inkubatortilbudet / entreprenørskap i fylket. ▪ Antall næringshager økes fra tre til fem. ▪ Legge til rette for overføring av teknologi fra petroleumsnæringen til andre næringer, herunder utnytte Miljøteknologiordningen (IN). 	RFK, Ipark, IN
NÆRING	1.2 Strategi: Et virkemiddelapparat som følger innovasjonen fra ideen oppstår fram til kommersialisering		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	1.2.1 Stimulere til innovasjon i eksisterende bedrifter.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Virkemidler og finansieringsmuligheter skal profileres bedre overfor brukerne. Det skal arrangeres flere møteplasser i regi av VRI, Regionalt forskingsfond Vestlandet, NFR, Innovasjon Norge (Arena/NCE) og næringshagene. 	RFK, IN
	1.2.2 Et virkemiddelapparat med en synlig profil, tilgjengelig for brukerne der de er, enten på virtuelle, digitale arenaer eller fysiske møteplasser.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Virkemiddelapparatet må kommunisere bedre med omgivelsene gjennom aktiv bruk av media, også sosiale medier (f.eks. LinkedIn). Virkemiddelaktørens nettsider må være brukervennlige. 	RFK, IN
NÆRING	1.3 Strategi: Økt tilgjengelighet på risikovillig kapital til gode prosjekter		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	1.3.1 Utvikle møteplasser for idehavere og investorer.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ VRI vil arrangere dialogkonferanser der idehavere og investorer kan møtes. Slike konferanser bør arrangeres i samarbeid med inkubatorene i fylket. ▪ Bidra til at grundere og investorer møtes gjennom CONNECT Vest. Connect vest har som formål å koble gründere og vekstselskap med kompetanse og kapital. 	RFK, Ipark, IN

	1.3.2 Et virkemiddelapparat som bidrar med risikoavlastning i innovasjonsprosessen.	<ul style="list-style-type: none"> Arbeide for økt tilgang på offentlig risikovillig kapital til gode prosjekter gjennom Innovasjon Norge og nasjonale fond. Offentlige virkemidler skal være utløsende for prosjektene en bidrar til å finansiere. 	IN, RFK
NÆRING	1.4 Strategi: Bedre samarbeid mellom de ulike delene av virkemiddelapparatet		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	1.4.1 Forsterke dialogen i det regionale partnerskapet.	<ul style="list-style-type: none"> Arbeide for at samarbeid mellom ulike deler av offentlig sektor og virkemiddelapparat skal være effektivt og smidig til beste for brukerne. RFK vil invitere partnerskapet til samlinger for å drøfte forbedringspotensial til beste for brukerne. 	RFK, regionalt partnerskap
1.4.2 Utvikle dialogen og samarbeidet mellom utviklingsaktører i alle deler av fylket.	<ul style="list-style-type: none"> Virkemiddelapparatet og samarbeidet mellom aktørene i det regionale partnerskapet skal evalueres med vekt på brukerperspektiv. Bedre samkjøring og samarbeid om rapportering og evaluering av utviklingsarbeidet. 	RFK, regionalt partnerskap	
NÆRING	1.5 Strategi: En åpen holdning til nye ideer og nye næringer		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	1.5.1 Utarbeide egne strategiske satsinger for næringer med stort potensial.	<ul style="list-style-type: none"> Herunder prioriteres egne strategiske planer for akvakultur og reiseliv i Rogaland. 	RFK
1.5.2 Identifisere områder der Rogaland bør ha en ledende posisjon, og arbeide for nasjonal status i Forskningsrådets og Innovasjon Norges programmer.	<ul style="list-style-type: none"> Det finnes ulike initiativ innen <i>helsesektoren</i> når det gjelder velferdsteknologi og også bioteknologi. VRI har innført satsingsområdet helse og vil stimulere til utvikling av en ny næringsklynge på dette området. Arbeide for at Rogaland får tildelt nasjonale kompetanse- og utviklingssentre. VRI vil støtte dette arbeidet gjennom virkemiddelet klyngeetablering. 	RFK, IN, regionrådene	

LANDBRUK	1.6 Strategi: nyskaping og økt matproduksjon		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	1.6.1 Kapitaltilgangen til fornying og utvikling av næringen skal økes.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dette skal skje gjennom å arbeide for mer midler over jordbruksavtalen til omstilling, nyskaping og fornying av driftsapparatet. 	RFK, FM
	1.6.2 Antall nye produksjoner og produksjonsformer innen veksthus og hage- og åkerbruk skal økes.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I programperioden skal det arbeides med dette ved at det arrangeres årlig seminar eller workshop. 	FM, IN
	1.6.3 Innen 2020 skal 5 % av arealet og 5 % av det grovforbaserte husdyrholdet i Rogaland være godkjent som økologisk.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I programperioden skal det arbeides for å styrke kompetansen i eksisterende nettverk. 	FM, RFK
	1.6.4 Støtte opp om initiativer knyttet til koplinger mellom matspesialiteter og matkultur.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dette skal skje ved å motivere produsentene og serveringssteder til å bruke relevante kompetansemiljø – og nytte dette videre i blant annet produkt-, meny- og reseptutvikling. 	FM, IN
	1.6.5 Øke produksjonen og produktmangfoldet av lokale matspesialiteter og matkultur.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dette skal blant annet skje ved at det arbeides for å styrke fagkompetansen til produsentene innen økonomi- og markedsforståelse, matkultur, produktutvikling og merkeordninger / KSL Matmerk. 	RFK, IN
ENERGI	1.7 Strategi: Legge til rette for Rogalands framtidige posisjon innen fornybar energiproduksjon til havs		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	1.7.1 Prioritere FoU og innovasjon av vindkraftteknologi, herunder offshore.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prioritere FoU og innovasjon av vindkraftteknologi i VRI. ▪ Årlig dialogkonferanse gjennom VRI med tema havvind. ▪ Prioritere initiativ fra Arena NOW. 	RFK, IN

	1.7.2 Arbeide for bedre rammebetingelser/støtteordninger for utvikling av ny kommersiell teknologi og nye løsninger innen offshore vindkraft.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aktiv oppfølging av arbeidet med forvaltningsplan for Nordsjøen. ▪ Aktiv oppfølging av arbeidet med havvindrapport. ▪ Aktiv deltakelse i Nordsjøkommisjonen. ▪ Koordinere bruken av offentlige virkemidler. 	RFK
	1.7.3 Arbeide for å videreutvikle testsenter for offshore vind.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Arbeide for at regionale partnere tar aktiv eierskapsrolle. ▪ Arbeide for bedre rammebetingelser for nyskaping og testing av offshore vindteknologi. 	RFK, IN
	1.8 Strategi: Støtte opp om initiativer innen utvikling av biogass		
ENERGI	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	1.8.1 Legge til rette for arbeidet med å utvikle en biogassklynge i fylket.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Støtte arbeidet med en arenasøknad og videre styrking av klyngen. ▪ Årlig dialogkonferanse gjennom VRI med tema biogass. 	RFK, FM, IN
	1.8.2 Prioritere FoU og innovasjon av biogassteknologi og oppgradering av gass til bruk på naturgassnettet.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aktiv påvirkning gjennom Norsk gassforum. 	RFK, FM
	1.8.3 Arbeide for bedre rammebetingelser/støtteordninger for utvikling av ny kommersiell teknologi og nye løsninger innen biogass.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Arbeide for økt bruk av biogass, bl.a. innen kollektivtrafikken. ▪ Støtte teknologiverifiseringsprosjekter gjennom VRI. 	RFK

2. Rekruttering og kompetanse

Tilgang på tilstrekkelig og relevant kompetanse i alle deler av fylket er en viktig forutsetning for en god samfunnsutvikling.

En kompetanseprofil på fylkets arbeidstakere som samsvarer med behov i næringsliv og offentlig sektor forutsetter satsing på utvikling av kompetanse hos de som allerede er i jobb, samtidig som det satser på å nyrekruttering når det er behov for det.

Mål for 2020:
Vi må ha tilgang på tilstrekkelig og relevant kompetanse i alle deler av fylket. En kompetanseprofil som samsvarer med behovet i næringsliv og offentlig sektor.

Innenfor alle tre handlingsprogrammene fokuseres det på rekruttering og kompetanse. I regionalplan for næringsutvikling legges det sterk vekt på utviklingen av vertskapsrollen som en viktig faktor for flere satsingsområder, ikke bare rekruttering og kompetanse. Med vertskapsrollen menes å ta ansvar for at besøkende og innflyttere trives og finner seg til rette med tanke på bolig, skoler, transport, kulturtilbud etc. Det er viktig at en videreformidler betydningen av utviklingen av vertskapsrollen i alle sammenhenger slik at en klarer å utvikle en helhetlig tankegang her. Særlig innenfor den planlagte Regionale planstrategien er det viktig å ha fokus på helheten med tanke på vår vertskapsroll. Innen landbruket er generasjonsskifte et fokusområde, sammen med tilbud om kompetanseutvikling.

NÆRING	2.1 Strategi: Attraktive utdanningsinstitusjoner		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	2.1.1 Prioritere fagskoler med særlig formål å stimulere til økt kontakt med næringslivet.	<ul style="list-style-type: none">▪ Utfordre bestående fagskoletilbud.▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket.	RFK

	<p>2.1.2 Å utvide tilbud innen fjernundervisning og e-læring, særlig ut fra distriktenes behov.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utvide bruken av nettskolen. ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. 	RFK
	<p>2.1.3 Utvikling av videregående studietilbud i samspill med fylkets næringsliv og motiver til utdanningsløp innen de fagområder hvor det er størst etterspørsel etter arbeidskraft.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. ▪ Fokusere på tiltak i konjunkturbarometeret. 	RFK
NÆRING	2.2 Strategi: Utvikle gode kompetansenettverk		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	<p>2.2.1 Utvikle gode nettverk mot internasjonale og nasjonale miljøer og bygge sterke allianser mot miljøer en har felles interesser med.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. 	RFK
	<p>2.2.2 Stimulere forskningsmiljøene gjennom aktiv bruk av regionale forskningsfond på prioriterte områder.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Arrangere møter med bedrifter og forskningsmiljø for å motivere for søknader til forskningsfondet. 	RFK
	<p>2.2.3 Økt deltakelse i internasjonale prosjekter for å rekruttere undervisningspersonale og motiverte elever.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. 	RFK

NÆRING	2.3 Strategi: Internasjonal rekruttering		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	2.3.1 Introduksjonsprogrammer for internasjonal arbeidskraft og kompetanse.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. ▪ Støtte prosjektet Global Future 	RFK
	2.3.2 En videregående utdanning som også er rettet mot behovene for internasjonalisering i næringslivet.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket, f.eks. utvikle et utvekslingsprogram for elever og lærere slik at de får erfaring fra utlandet. 	RFK
NÆRING	2.4 Strategi: Ha gode planleggings- og styringsverktøy for utdanningssektoren		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	2.4.1 Dokumentere utviklingen i de viktigste næringsklyngene, samt de ulike delene av fylket med tanke på behov for rekruttering og kompetanseutvikling.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ta i bruk Konjunkturbarometeret for å kunne dokumentere utviklingen. 	RFK
	2.4.2 Økt innsats for å formidle og informere om arbeidskraftbehov.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. 	RFK
	2.4.3 Styrke rådgivningstjenesten i videregående skole i samspill med næringslivet og næringslivets organisasjoner.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. ▪ Ha fokus på et utvidet samarbeidet mellom næringsliv, karrieresentrene og skolene. 	RFK
2.4.4 Utvikle et planverktøy som årlig dokumenterer utviklingen av tilgangen på og etterspørselen etter arbeidskraft i alle deler av fylket.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utvide bruken av konjunkturbarometeret som et planverktøy og hjelpemiddel for rådgivningsaktører. 	RFK	

LANDBRUK	2.5 Strategi: Økt rekruttering til landbruket		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	2.5.1 Stimulere til generasjonsskifte i god tid før pensjonsalder.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gi informasjon om de økonomiske virkemidler som finnes og vurdere nye virkemidler. ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. 	Kommunene
	2.5.2 Arbeide for at det blir satt av målrettede økonomiske virkemidler for unge bønder.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fokus ved prosjektbehandling. 	RFK, FM, IN
2.5.3 Det er et mål at landbruket skal ha konkurransedyktige arbeidsvilkår og sosial trygghet.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Det skal rekrutteres tilstrekkelig med kompetente avløsere i hele fylket, spesielt innen husdyrholdet. ▪ Gjennomføre en kartlegging av hva som er årsakene til at færre ungdommer i dag ønsker å være avløsere. 	FM, kommunene, RFK	
LANDBRUK	2.6 Strategi: Skape entusiasme og status for kompetanseheving		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
2.6.1 Informere og motivere for kompetanseheving.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Motivere og informere gjennom faglagene, Bondevennen osv. ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. 	RFK, FM	

LANDBRUK	2.7 Strategi: Sikre grunn- og videreutdanning i landbruket gjennom skreddersydde og fleksible utdanningstilbud med tilstrekkelig antall elever/studenter		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	2.7.1 Tilpasse utdanningstilbudet ved å benytte fleksibiliteten som finnes i godkjente læreplaner.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utvikle pilotprosjekt for å få etablert en ordning med fagbrev i landbruket. ▪ Utvikle pilotprosjekt for å få etablert en ordning med mesterbrev i landbruket. 	RFK, FM
LANDBRUK	2.8 Strategi: Alle bønder i Rogaland skal få tilbud om å kunne dokumentere landbruksfaglig kompetanse gjennom utdanning eller realkompetanse tilsvarende agronom på videregående nivå.		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	2.8.1 Vurdere kompetanse til erfarne bønder.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pilotprosjekt for å få på plass et opplegg for realkompetansevurdering tilsvarende treårig vgs. 	RFK, FM
ENERGI	2.9 Strategi: Bli en spydspiss innenfor kompetanse i fornybar energi og energiøkonomisering		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	2.9.1 RFK vil jobbe for og legge til rette for at Rogaland kan bli en spydspiss på fagutdanning innen segmentet fornybar energi og energiøkonomisering.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. 	RFK

3. Internasjonalisering

Rogaland er et av landets viktigste eksportfylker og mange viktige bedrifter er internasjonale. På arbeidsmarkedet har en de senere år fått økt arbeidsinnvandring fra nye grupper. Dette bidrar også til en internasjonalisering av fylket og stiller offentlig sektor overfor nye utfordringer i skole og andre tilbud (se kapittel om rekruttering og kompetanse).

Mål for 2020:
Rogaland skal være godt integrert i globale produksjonsnettverk og ha en tydelig tilstedeværelse i nye markeder.

Innen offentlig sektor arbeides det med internasjonalisering på flere områder og mange ulike måter. Innovasjon Norge Rogaland har en omfattende samhandling med sitt nettverk av internasjonale kontorer, RFK er aktiv gjennom internasjonale samarbeidsavtaler og ulike EU programmer, kommunene likeså. Andre som har et stort engasjement er Greater Stavanger, Næringsforeningen i Stavanger regionen og regionrådene. I utviklingsarbeidet er det viktig å utnytte de mulighetene som internasjonalisering gir, i form av nye muligheter, økt kunnskap, nettverk og tilgang til nye markeder. Det offentlige kan ha en viktig døråpnerfunksjon for fylkets næringsliv i mange sammenhenger.

Det er viktig at handlingsprogrammet synliggjør ressurser som kreves for internasjonal satsing. En stor del av den internasjonale virksomheten krever ekstern finansiering. Dette medfører likevel kostnader i form av egenfinansiering og menneskelige ressurser til gjennomføring.

NÆRING	3.1 Strategi: Internasjonalisering i små og mellomstore bedrifter		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	3.1.1 Tilrettelegge for spesielt små og mellomstore bedrifter når det gjelder tilgang til internasjonale markeder.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Arrangere møter mellom bedrifter/bransjer og Innovasjon Norge sitt uteapparat. 	RFK, IN, regionrådene
NÆRING	3.2 Strategi: Synliggjøring av internasjonale markedsmuligheter		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	3.2.1 Tiltak som er rettet inn på å belyse markedsmuligheter gjennom aktiv bruk av "uteapparat" og informasjonsspredning	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Legge til rette for kontakt mellom bedrifter og INs utekontorer. 	IN, regionrådene
	3.2.2 En effektiv og målrettet bruk av eksisterende "uteapparat" gjennom Innovasjon Norge, Brusselkontoret og andre internasjonale initiativ.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Legge til rette for kontakt mellom bedrifter og INs utekontorer. 	IN, regionrådene
	3.2.3 Bruke internasjonale samarbeids- og vennskapsavtaler som døråpnere for internasjonalisering og bidra med nettverk for små og mellomstore bedrifter i vekstmarkeder.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Følge opp samarbeidet med Murmansk gjennom prosjektet Barents Oil & Gas Cluster. 	RFK, regionrådene
NÆRING	3.3 Strategi: Gjøre Rogaland til et attraktivt fylke for internasjonal arbeidskraft og internasjonale bedrifter		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	3.3.1 Satse på ulike former for nettverk med oppgave å ivareta både internasjonalt personell og internasjonale bedrifter	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inngå strategiske internasjonale allianser og utvikle og delta i internasjonale prosjekter som gir tilgang til kompetanse, nettverk og andre ressurser for å styrke Rogaland sin posisjon. 	RFK, regionrådene

NÆRING	3.4 Strategi: Styrke det internasjonale FoU-samarbeidet		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	3.4.1 Utvikle internasjonalt samarbeid om forskning Delta i internasjonale programmer og prosjekter, for eksempel EU-prosjekter.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stimulere til deltakelse i EU-prosjekt. ▪ Identifisere eksisterende samhandlingsarenaer. 	RFK, regionrådene
3.4.2 Tettere samarbeid mellom FoU-aktører og næringsliv som bidrar til å utvikle internasjonale nettverk for bedrifter.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ VRI-prosjekter ▪ Mer aktiv bruk av internasjonale nettverk for teknologioverføring 	RFK, IN, regionrådene	

4. Naturressurser

Fiske og akvakultur har tradisjonelt vært sentrale næringer i fylket.

Virksomheter knyttet til akvakultur har de senere årene videreutviklet og økt størrelsen på den marine klyngen. Selv om bare 8 % av foretakene innen marint er lokalisert i Rogaland, står fylket for hele 19 % av omsetningen og verdiskapningen. For fylket er det et mål med en videre utvikling og vekst av en bærekraftig akvakulturnæring. Innovative løsninger og nye arter i oppdrett skal være med på å gjøre klyngen mer komplett.

Mål for 2020:
Rogaland skal være et foregangsfylke
når det gjelder bærekraftig produksjon
og miljøvennlig teknologi.

Det er et mål at landbruket i Rogaland skal opprettholde husdyrproduksjonen i sentrale områder og styrke husdyrproduksjonen i distriktene og at melkeproduksjonen i distriktene i fylket blir videreført med minst samme volum som for år 2010. Bøndene må i større grad bli en synlig del av matklyngen i fylket og få en større del av verdiskapningen.

Det er mål om at beitebruken av både småfe og storfe skal økes, både målt som antall beitende dyr og produsert mengde kjøtt.

Rogaland er dårligste fylket i landet på produksjon av økologisk mat fra landbruket. Ambisjonen er at Rogaland som Matfylket også får et visst omfang av egenprodusert økologisk mat. Målet er at 5 % av arealet og 5 % av det grovfôrbaserte husdyrholdet i Rogaland skal være godkjent som økologisk innen 2020.

Landbruket skal forurense mindre. Energiforbruket skal ned bl.a. som utfasing av fossilt brensel i veksthusnæringen til fordel for fornybar energi og mer bruk av treprodukt i driftsbygninger. Utslipp av klimagasser fra landbruket skal reduseres med 100.000 CO₂-ekvivalenter innen år 2020. Det er et mål å øke produksjonen og leveransen av bioenergi tilsvarende utslippsreduksjon på 70.000 tonn CO₂ per år innen år 2020. Det er et

mål at utbygging av biogass i Rogaland skal tilsvare 0,35 TWh innen år 2020. Samtidig fordrer Regionalplan for energi og klima en produksjonsøkning på 0,2 TWh av trebasert bioenergi i samme periode.

Det er mål å redusere næringsavrenning og hindre punktutslipp fra landbruket, og å bedre jordstrukturen og få plantekulturer tilpasset klimautfordringene. *For mer om disse miljø og klimatiltakene i landbruket se regionalt miljøprogram (RMP).*

NÆRING	4.1 Strategi: Et fylke med sterk vekst i bærekraftig matproduksjon, raskt ute med å ta ny teknologi og nye løsninger i bruk		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	4.1.1 Ivareta og sikre produksjonsgrunnlaget for den blå og den grønne åkeren.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utarbeide en strømkatalog for Rogaland for bruk i planleggingsarbeid innen akvakultur. ▪ Gjennomføre en regional konsekvensutredning for flytting av biomasse (oppdrettsfisk). 	RFK
4.1.2 Utforme strategier/handlingsplaner innenfor områder som ikke er dekket i eksisterende planer, for eksempel sjømat.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utarbeide egen strategisk plan for akvakulturnæringen. 	RFK	
NÆRING	4.2 Strategi: Utvikling av mer miljømessig bærekraftige løsninger for industri og energiproduksjon		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	4.2.1 Etablere erfaringsarenaer, stimulere til samarbeid/dialog mellom næringer for å løse miljøutfordringer.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ VRI – dialogkonferanser. 	RFK, FM

LANDBRUK	4.3 Strategi: Tydeliggjøre landbruket i Rogaland sine utfordringer og muligheter i den overordnede nasjonale landbrukspolitikken		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	4.3.1 Årlige innspill til jordbruksforhandlingene og arrangere årlig landbrukspolitisk konferanse.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Selvstendige innspill fra RFK og FM. Samarbeid om landbrukspolitisk møte. 	RFK, FM
LANDBRUK	4.4 Strategi: Utvikle landbruket som et tydelig næringspolitisk område		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	4.4.1 Utarbeide regionale strategier for FoU på matområdet som skal avklare potensiell verdiskaping på primærleddet.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Revisjon av FoU-strategi for Rogaland. 	RFK
LANDBRUK	4.5 Strategi: Aktiv og offensiv beitebruk i Rogaland		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	4.5.1 Det skal arbeides for å få på plass konkrete virkemidler som stimulerer til økt bruk av beiteressursene i utmark.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Innspill til de årlige jordbruksforhandlingene. 	FM, RFK
	4.5.2 Stimulere til økt bruk av beite og produksjon på beite.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Innspill til de årlige jordbruksforhandlingene. 	FM, RFK

LANDBRUK	4.6 Strategi: Økologisk er en del av Matfylket		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	4.6.1 Styrke rådgivingen til bønder med økologisk produksjon.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ulike kompetansetiltak. Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. 	FM, RFK
	4.6.2 Etablere verdikjedeprojekt innen økologisk landbruk.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. 	RFK, FM
LANDBRUK	4.7 Strategi: Klima-, energi- og miljøtiltak i landbruket bidrar til fremtidig styrket konkurransekraft		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	4.7.1 Det er utarbeidet en lang rekke konkrete tiltak for å redusere næringsavrenning og hindre punktutslipp. Det vises til Regionalplan landbruk for fullstendig oversikt.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Informasjons- og kompetansetiltak. RMP og SMIL. 	FM, kommunene, næringen
	4.7.2 Det skal arbeides for å øke etterspørselen etter bioenergi gjennom kommunalt planarbeid og ulike motivasjonsopplegg mot politikere og næringsliv.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Informasjons- og kompetansetiltak. 	RFK, kommunene
	4.7.3 Arbeide for ordning med investeringsstøtte til ulike klimatiltak.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Innspill mot sentrale myndigheter. 	RFK, FM
	4.7.4 Få i gang pilotprosjekt for å etablere 3 ulike typer av biogassanlegg for å få lokal erfaring med ulike løsninger.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Målrettet bruk av midler mot prosjekter/RUP som ivaretar tiltaket. 	RFK, FM, IN
	4.7.5 Mer klimanøytral energibruk i veksthusproduksjonene.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Oppfordre til utfasing av fossilt brensel til fordel for fornybar energi. ▪ Pilotprosjekt på klimanøytral tomatproduksjon. 	FM, IN

ENERGI	4.8 Strategi: Økt utbygging av biobrensel fra skog		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	4.8.1 Arbeide for å sikre avsetning på bioflis ved å legge til rette for bioenergi i flere nye større utbyggingsprosjekter.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Her vises det til egen Handlingsplan for skogbruket i Rogaland 2010–2013. 	Regionrådene, kommunene, RFK
4.8.2 Økt bruk av bioenergi i offentlige bygg.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fokus på bioenergi i kommunale energi- og varmeplaner. 	Regionrådene, kommunene	

5. Infrastruktur

Fylkeskommunen har det overordnede ansvaret for utvikling av transportinfrastrukturen i Rogaland. Gode, effektive og miljøvennlige logistikk-løsninger er avhengige av en velfungerende infrastruktur. Infrastruktur i form av bredbånd, kraftlinjer og infrastruktur for andre energibærere er imidlertid også viktig.

På dette feltet er det vedtatt flere fylkesdelplaner og regionalplaner som gir føringer for næringsutviklingen, blant annet *Fylkesdelplan for samferdsel i Rogaland 2008–2019* og *Fylkesdelplan for vindkraft i Rogaland*.

Mål for 2020:
En infrastruktur med kapasitet til å dekke næringslivets behov i alle deler av fylket.

NÆRING	5.1 Strategi: Sikre finansielle ressurser for utbygging av infrastrukturen		
	Tiltak	Handling/aktivitet	Tilrettelegger/initiativtaker
	5.1.1 Videre utvikling av bredbåndsnett i fylket.	<ul style="list-style-type: none">Arbeide for økt hastighet på bredbåndsnettet i hele fylket.	RFK, regionrådene
5.1.2 Videre utvikling av mobilnettet i fylket.	<ul style="list-style-type: none">Arbeide for full dekning i alle deler av fylket.	RFK, regionrådene, kommunene	

6. Oversikt over aktuelle finansieringskilder

6.1 Finansieringskilder

Det er laget en oversikt over ulike finansielle virkemidler som brukes til å gjennomføre handlingsprogrammet. Det er mange ulike finansieringskilder, med egne retningslinjer og forskrifter som legger føringer på bruken. Handlingsprogrammet legger føringer for bruken av midlene innenfor de retningslinjene som er gitt. Nedenfor er en oversikt over midler handlingsprogrammet gir føringer for.¹ Det foreligger egne regelverk for disse midlene.

Driver	RFK	FM	IN
Innovasjon Regionalplan for næringsutvikling Regionalplan for landbruk Regionalplan for energi og klima	<ul style="list-style-type: none"> • Egne midler • Kap 551 post 60 • Kap 551 post 61 • Regionalutviklingsfondet • VRI 	<ul style="list-style-type: none"> • BU (UTM) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nasjonale virkemidler, bl.a. IFU/OFU • Kap 551 post 60 • BU-midler • Programmer
Rekruttering og kompetanse Regionalplan for næringsutvikling Regionalplan for landbruk Regionalplan for energi og klima	<ul style="list-style-type: none"> • Egne midler • Kap 551 post 60 • Kap 551 post 61 • Tilskuddsmidler til rekruttering, kompetanse og likestilling i landbruket. 	<ul style="list-style-type: none"> • UTM 	<ul style="list-style-type: none"> • FRAM-programmet • Mentorordning • Nettverk/klynger
Internasjonalisering Regionalplan for næringsutvikling Regionalplan for energi og klima	<ul style="list-style-type: none"> • Egne midler • Kap 551 post 60 • VRI 		<ul style="list-style-type: none"> • Utekontorer • Nasjonale programmer
Naturressurser Regionalplan for næringsutvikling Regionalplan landbruk Regionalplan for energi og klima	<ul style="list-style-type: none"> • Egne midler • Kap 551 post 60 • VRI 	<ul style="list-style-type: none"> • UTM • SMIL • RMP • NMSK 	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalmatprogrammet • Marint verdiskapingsprogram • Treprogrammet • Miljøsetting • Bioenergiprogrammet
Infrastruktur	<ul style="list-style-type: none"> • Kap 551 post 60 • Kap 551 post 61 		

¹ Andre finansieringskilder kan være Regionale forskningsfond, EU-midler med videre.

6.2 Føringer for landbruksrettede midler

Handlingsprogrammet omfatter ulike virkemidler som er innrettet mot landbruket og bygdene. Noen midler blir fordelt med en ramme per fylke – eksempelvis bygdeutviklingsmidlene (BU), regionalt miljøprogram (RMP), spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) og nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK). Andre ordninger blir behandlet på grunnlag av søknader fra hele landet av en landsdekkende ramme.

De fylkesvise bygdeutviklingsmidlene som Rogaland får til disposisjon er avgrensede og knappe i forhold til behov og etterspørsel. For å nå målsettingene i regionalplan landbruk og handlingsprogrammet og de prioriteringene Fylkestinget har gitt, er det formålstjenelig å legge klare føringer for bruken av BU-midlene i fylket. Det overordnede formålet med BU-midlene ”er å legge til rette for langsiktig og lønnsom verdiskaping, samt desentralisert bosetting med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt”. Formålet med utviklings- og tilretteleggingsmidlene er å ”bidra til utvikling av ny næringsvirksomhet på landbrukseiendommen, samt bidra til utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket”. De bedriftsrettede midlene skal gis ”som støtte til investeringer med mål om å opprettholde et variert landbruk gjennom å bidra til oppgraderinger og modernisering av driftsapparatet, eller til utvikling av alternativ næring med grunnlag i landbrukets ressurser” (BU-forskrift).

Overordnet for de prosjektene Innovasjon Norge Rogaland skal gi tilskudd til, er at kunden har nødvendig kompetanse og profesjonalitet. Større satsinger prioriteres framfor mange små enkeltprosjekter. Innovasjon Norge Rogaland skal gi tilskudd til utvikling av nye næringer slik at landbruket og bygdene får flere ben å stå på. I hovedsak gjelder dette nye næringer som er prioritert i nasjonale bransjevise strategier og meldinger.

Innen tradisjonelt landbruk er det sterkt fokus og investeringsvilje i Rogaland. I Rogaland skal BU-midlene brukes til å opprettholde fagmiljø og kompetanse i hele fylket. Av de tradisjonelle produksjonene skal Innovasjon Norge Rogaland prioritere investeringsstøtte og rentestøtte til de grovfôrbaserte produksjonene. Midlene skal brukes på en slik måte at de bidrar til en variert bruksstruktur og et aktivt landbruk i hele Rogaland.

Distriktene skal prioriteres med bedriftsrettede BU-midler. Når det gjelder det tradisjonelle landbruket på Jæren, skal investeringsmidlene brukes på en slik måte at landbruket på Jæren samlet får økt konkurransekraft, med særlig vekt på miljøutfordringene.

Beitene utgjør kritiske innsatsfaktorer for landbruket i Rogaland. Investeringsprosjekt som legger til grunn økt bruk av beiteressursene skal prioriteres ved utmåling av tilskudd. Ytterligere detaljerte føringer for BU-midlene får Innovasjon Norge Rogaland formidlet gjennom oppdragsbrevne.

RMP, SMIL og NMSK er ordninger med klare nasjonale føringer. Nasjonalt miljøprogram gir de viktigste rammene for RMP og programmet omfatter særskilte miljøformål i landbruket; avrenning til vassdrag, kulturlandskap og kulturminner, friluftsliv og biologisk mangfold. Utformingen av RMP for Rogaland skjer gjennom bredt partnerskapsarbeid, regulert i forskrift. Også SMIL-ordningen har sterke nasjonale føringer – både gjennom forskrift og rundskriv. Formålet med denne ordningen er å ivareta natur-, landskaps- og kulturminneverdier i jordbruket, samt redusere forurensingen fra jordbruket, ut over det som blir forventet gjennom vanlig jordbruksdrift. Både RMP og SMIL finner viktige føringer og oppdrag i regionalplan landbruk. Men da begge disse miljøordningene skal revideres innen den perioden handlingsprogrammet gjelder for, gis ikke ordningene bestemte policyføringer i programmet. Men ved revisjon forventes det at ordningene innarbeider signalene i regionalplanene, og i enda sterkere grad blir sett i sammenheng med andre virkemidler. NMSK-ordningen har sterke nasjonale føringer hvor midlene i all hovedsak er øremerket til skogkulturarbeid, vegbygging og taubane, skogbruksplanlegging og kystskogbrukstiltak. Utformingen av regionale retningslinjer for NMSK skjer i etablert partnerskap.

Tilskudd til rekruttering, likestilling og kompetanseheving er statlige tilskuddsmidler som overføres til fylkeskommunen. Det er et overordnet mål at ordningen skal bidra til rekruttering og utdanning av næringsutøvere som kan ivareta og styrke verdiskapingen i landbruket regionalt. Ordningen skal tilpasses regionale utfordringer knyttet til rekruttering, likestilling og kompetanseheving innen både tradisjonelt landbruk og nye næringer.

Prioriterte områder for tilskuddet vil være:

- Kompetanseutvikling og kompetansehevende tiltak innenfor tradisjonelt landbruk og nye næringer, herunder støtte til etter- og videreutdanningstilbud for yrkesutøvere i landbruket. Det kan også gis støtte til kompetansetiltak som gir voksne med annen videregående utdanning grunnleggende landbruksutdanning.
- Prosjekter/tiltak knyttet til rekruttering til landbruksnæringen.
- Tiltak som bidrar til å styrke rekrutteringen til de offentlige og private naturbrukslinjene i den videregående skole.
- Arbeid knyttet til likestilling i landbruket.

Forkortelser

BU-midler – bygdeutviklingsmidler

FM – Fylkesmannen

IFU – industriell forsknings- og utviklingskontrakt

IN – Innovasjon Norge

NMSK – nærings- og miljøtiltak i skogbruket

OFU – offentlig forsknings- og utviklingskontrakt

RFK – Rogaland fylkeskommune

RMP – regionalt miljøprogram

RUP – Regionalt utviklingsprogram

SMIL – spesielle miljøtiltak i landbruket

UTM – Utviklings- og tilretteleggingsmidler (en del av BU-midlene, forvaltes av FM)

VRI – Virkemidler for regional forskning, utvikling og innovasjon